

मराठवाडा मुक्ती संग्राम - अमृत महोत्सवाच्या
पार्श्वभूमीवर भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब
आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेतर्गत विशेष
बाब म्हणून निधी उपलब्ध करून देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: आदर्श २०२३/प्र.क्र.१०३/एसडी-६
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक:- १४ ऑक्टोबर, २०२४

प्रस्तावना :-

मराठवाडा मुक्तिसंग्राम अमृत महोत्सवाच्या पार्श्वभूमीवर दि.१६.०९.२०२३ रोजी छत्रपती संभाजीनगर येथे संपन्न झालेल्या मा.मंत्रिमंडळ बैठकीच्यावेळी या विभागामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे घोषणा करण्यात आली होती.

- i. मराठवाडा मुक्ती संग्रामात अतूलनीय कामगिरी बजावणाऱ्या व मराठवाड्याची राणी लक्ष्मीबाई असा लौकीक प्राप्त असलेल्या वीरांगना स्व. श्रीम. दगडाबाई शेळके यांचे यथोचित स्मारक त्यांच्या मूळ गावी म्हणजे मौजे धोपटेश्वर, ता. बदनापूर, जि. जालना येथील जिल्हा परिषदेच्या शाळेच्या प्रांगणात उभारण्यात येईल व सदर शाळेचा समावेश भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेत करून विविध विकास कामांसाठी रु. ५ कोटी इतका निधी उपलब्ध करून देण्यात येईल.
- ii. शासनाच्या अभिलेखात ज्यांची मराठवाडा मुक्ती संग्रामातील स्वातंत्र सेनानी म्हणून नोंद आहे, त्यांच्या मूळ गावातील स्थानिक स्वराज्य संस्थेची शाळा भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेत समाविष्ट करावयाची आहे. यानुषंगाने मराठवाड्यातील ७६ तालुक्यातून विहीत निकषांची पूर्तता करणाऱ्या प्रत्येकी एक शाळेची निवड करून प्रत्येक शाळेस रु.१.२५ कोटी व एकूण रु.९५.०० कोटी इतका निधी विविध सुविधांचे निर्माण व संसाधनांची उपलब्धता सुनिश्चित करण्यासाठी उपलब्ध करून देण्यात येईल.

उपरोक्त घोषणांच्या पुर्ततेसाठी आवश्यक कार्यवाही करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :-

दि.१६.०९.२०२३ रोजी छत्रपती संभाजीनगर येथे संपन्न झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीवेळी घोषणा करण्यात आल्यानुसार खालील प्रस्तावांना शासनाची मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

- i. मराठवाडा मुक्ती संग्रामात अतूलनीय कामगिरी बजावणाऱ्या व मराठवाड्याची राणी लक्ष्मीबाई असा लौकीक प्राप्त असलेल्या वीरांगना स्व. श्रीम. दगडाबाई शेळके यांचे यथोचित स्मारक त्यांच्या मूळ गावी म्हणजे मौजे धोपटेश्वर, ता. बदनापूर, जि. जालना येथील जिल्हा परिषदेच्या शाळेच्या प्रांगणात उभारण्यास सदर शाळेचा समावेश भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेत करून विविध विकास कामांसाठी रु. ५ कोटी (अक्षरी रु.पाच कोटी) इतका निधी उपलब्ध करून देणे. तथापि

- या संदर्भात करावयाच्या नेमक्या कार्यवाहीचे स्वतंत्र आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या अभिप्रायानुसार यथावकाश निर्गमित करण्यात येतील.
- ii. शासनाच्या अभिलेखात ज्यांची मराठवाडा मुक्ती संग्रामातील स्वातंत्र्य सेनानी म्हणून नोंद आहे, त्यांच्या मूळ गावातील स्थानिक स्वराज्य संस्थेची शाळा भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेत समाविष्ट करण्यास व यानुषंगाने मराठवाड्यातील ७६ तालुक्यातून विहीत निकषांची पूर्तता करणाऱ्या प्रत्येकी एक शाळेची निवड करून प्रत्येक शाळेस रु.१.२५ कोटी (अक्षरी रु.एक कोटी पंचवीस लाख) व एकूण रु.१५.०० कोटी (अक्षरी रु. पंचाण्णव कोटी) इतका निधी विविध सुविधांचे निर्माण व संसाधनांची उपलब्धता सुनिश्चित करण्यासाठी उपलब्ध करून देणे.
- iii. भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेतील मूळ १५०० शाळांमध्ये या योजनेतील ७६ शाळांचा समावेश असणार नाही. या ७६ शाळा भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेत अतिरीक्त शाळा म्हणून समाविष्ट असतील.
२. उपरोक्त मान्यतेच्या अनुषंगाने या योजनेसाठी खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती निश्चित करण्यात येत आहे.

२.१ योजनेच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी :-

या योजनेची अंमलबजावणी, देखरेख, पर्यवेक्षण व सनियंत्रण याबाबतची जबाबदारी राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई यांची असेल.

२.२ शाळा निवडीसाठी निकष :-

शाळा निवडीसाठी निकष खालीलप्रमाणे राहतील.

- शासकीय अभिलेखात ज्यांची नोंद मराठवाडा मुक्ती संग्रामातील स्वातंत्र्य सैनिक म्हणून आहे त्यांच्या मूळ गावातील स्थानिक स्वराज्य संस्थेची शाळा.
- किमान १ ली ते ७ वी ची शाळा
- किमान पटसंख्या १००
- शाळेचे मध्यवर्ती स्थान व उत्तम रोड कनेक्टिव्हिटी
- वाढत्या पटसंख्येच्या अनुषंगाने आवश्यकतेनुसार अतिरीक्त वर्गखोल्या बांधकामासाठी पुरेशा जागेची उपलब्धता
- क्रिडांगणासाठी पुरेशी जागा

२.३ निकषांची शिथिलता :-

मराठवाड्यातील ज्या तालुक्यात मराठवाडा मुक्तीसंग्रामातील स्वातंत्र्य सैनिक शासकीय अभिलेखानुसार उपलब्ध नसतील, अशा प्रकरणी अन्य निकषांची पूर्तता करणाऱ्या सुयोग्य शाळेची निवड करता येईल.

२.४ शाळा निवडीची कार्यवाही :-

राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद हे मराठवाड्यातील सर्व जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकाऱ्यांशी संपर्क साधून संबंधित शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक व उच्च माध्यमिक) यांच्या समन्वयाने विहित निकषांची पूर्तता करणाऱ्या मराठवाड्यातील प्रत्येक तालुक्यातील शाळांची यादी प्राप्त करून घेतील व त्यातून प्रत्येक तालुक्यातून एक याप्रमाणे शाळांची निवड

करतील. आवश्यक असलेल्या प्रकरणी परि.२.३ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विहित निकष शिथिल करुन अशाच प्रकारे शाळांची निवड करता येईल.

२.५ खर्चाच्या मान्य बाबी व त्यानुषंगाने करावयाची कार्यवाही :-

- निवड झालेल्या ७६ शाळांना आदर्श शाळा बनविण्यासाठी प्रत्येक शाळेमध्ये वातानुकूलित प्रीफॅब पध्दतीच्या Integrated Classrooms ची उभारणी करण्यात येईल. त्यामध्ये विद्यार्थ्यांची संपादणुक पातळी वर्ध्नीगत होण्याच्या दृष्टीने मा.मुख्य सचिव यांचे अध्यक्षतेखालील उच्चाधिकार समितीने मान्यता दिलेले Interactive, Digital, Experimental, Administration & Learning Centre (IDEAL Centre) तसेच पीएमश्री योजनेच्या धर्तीवरील अॅस्टॉनॉमी लॅब आणि भारतरत्न डॉ.एपीजे अब्दुल कलाम सायन्स टेक्नॉलॉजी इनोव्हेशन सेंटर (टिंकरींग लॅब) चा समावेश असेल. याशिवाय विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षेच्या दृष्टीने शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशान्वये विहित केलेल्या निकषानुसार आवश्यक सुविधा जसे- सीसीटीव्ही कॅमेरे (एचडी), सुरक्षा रक्षक इ. याबाबींचाही विचार करता येईल. त्याचप्रमाणे कामगिरी प्रतवारी निर्देशांक (PGI) अहवालात केंद्रीय शालेय व साक्षरता मंत्रालयाने विहित केलेल्या अन्य बाबींचाही विचार करता येईल.
- सर्व शाळांची मागणी प्राप्त झाल्यानंतर महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषदेने मागणी करण्यात आलेल्या बाबींच्या प्रस्तावाची छाननी करुन प्रचलित पध्दतीनुसार मान्यतेसाठी शासनाकडे एकत्रित प्रस्ताव सादर करावा.
- त्यानंतर निविदा प्रक्रिया व अन्य विहित कार्यपध्दतीचा अवलंब करुन व आवश्यक असेल त्या ठिकाणी शासनाची मान्यता घेऊन शाळांच्या मागण्याबाबतची पुर्तता करण्याची कार्यवाही महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषदेने करावी.

२.६ वित्तीय तरतुद व निधी वितरण :-

- प्रस्तावांतर्गत रु.१००.०० कोटी इतका खर्च परि.३ मध्ये नमूद दोन लेखाशिर्षाखालील मंजूर अर्थसंकल्पीय तरतुदीतून भागविण्यात येईल.
- निवड झालेल्या शाळा प्राथमिक /उच्च प्राथमिक / माध्यमिक / उच्च माध्यमिक असू शकतात. यासाठी आवश्यकतेनुसार निधी उपरोक्त दोन लेखाशिर्षांतर्गत आपापसातील पुर्नविनियोजनाद्वारे उपलब्ध करुन देण्यात येईल.
- बांधकामांबरोबरच इतर संसाधनांची उपलब्धता सुनिश्चित करण्यासाठी प्रस्तावांतर्गत खर्च होणार असल्याने उपरोक्त दोन्ही लेखाशिर्षाखाली ५२-यंत्रसामग्री व साधनसामग्री हे उद्दीष्ट नव्याने उघडून त्यांतर्गत पुर्नविनियोजनाद्वारे आवश्यक निधी उपलब्ध करुन देण्यात येईल.
- भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आदर्श शाळा योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी शासन मान्य बँकेत राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद यांच्या नावे स्वतंत्र खाते उघडण्यात येईल. आहरण व संवितरण अधिकारी मागणीप्रमाणे कोषागारातून निधी आहरीत करुन राज्य प्रकल्प संचालक यांच्या उपरोक्त खात्यात विहित कार्यपध्दतीने निधी जमा करतील. सर्व देयकांची छाननी करुन त्यांचे प्रदान करण्याबाबतची कार्यवाही राज्य प्रकल्प संचालकामार्फत करण्यात येईल.

३. या प्रीत्यर्थ होणारा खर्च मागणी क्रमांक ई-४, ४२०२, सर्वसाधारण शिक्षण, ०१, प्राथमिक शिक्षण, २०१, (००) (०३) राज्यात आदर्श शाळा विकसित करणे (कार्यक्रम) (४२०२ ६४९८) या लेखाशिर्षाखालील तसेच

मागणी क्रमांक ई-४, ४२०२, सर्वसाधारण शिक्षण, ०१, माध्यमिक शिक्षण, २०२, (००) (०९) राज्यात आदर्श शाळा विकसित करणे (कार्यक्रम) (४२०२ ६५०४) या लेखाशिर्षाखाली सन २०२४-२५ या चालू वित्तीय वर्षाच्या मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा. यासाठी शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई येथील सह/उप सचिव व अवर सचिव / कक्ष अधिकारी यांना अनुक्रमे नियंत्रक अधिकारी व आहरण व संवितरण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

४. सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाचे अनौपचारिक संदर्भ क्र.३६६/१४७१, दि.१६.०९.२०२४ तसेच वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.११०१/व्यय-५, दि.३०.०९.२०२४ अन्वये प्राप्त झालेल्या त्या विभागांच्या सहमतीने तथा दि.१०.१०.२०२४ रोजी संपन्न झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीतील निर्णयानुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१०१४१६२४४६२४२१ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(तुषार महाजन)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:-

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई,
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
३. मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.सभापती व मा.उपसभापती, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई.
६. मा.अध्यक्ष व मा.उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई.
७. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/विधान परिषद, मुंबई.
८. मा.मंत्री (शालेय शिक्षण) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
९. मा.मंत्री (सर्व) यांचे यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
१०. आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
११. राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई,
१२. संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण संचालनालय, पुणे
१३. जिल्हाधिकारी सर्व,
१४. मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व,
१५. शिक्षण संचालक (प्राथमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१६. शिक्षण संचालक (माध्यमिक व उच्च-माध्यमिक), शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
१७. शिक्षण संचालक (योजना), पुणे
१८. उप / सह सचिव (अर्थसंकल्प/रोख शाखा), शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१९. शिक्षणाधिकारी (प्राथमिक/माध्यमिक), जिल्हा परिषद (सर्व)
२०. निवड नस्ती (कार्यासन-एसडी-६).